

באר מֵיִם הַיִּיִם

פרשת: וירא

גילוי: 179

שבת שלום!

המהר"ם שיק (פה) בשם החת"ס, הגרש"א שכן ראה אצל רבותיו הגר"ז מלצר ועוד, ומשום שראה כן אצל הגר"ז זצ"ל, ושכן עשה מעשה אביו הגר"ח מבריסק, אמנם בספר וזאת הברכה כתב שהרה"ג רבי עזריאל אורבאך בן הגרש"א שאל את אביו כיצד לנהוג, ואמר לו לנהוג כמבואר במשנה ברורה שלא לברך על משקה חם, ואף שהוא עצמו מברך אחרים ינהגו כמבואר במשנה ברורה, אבני ישפה (בשם הגרש"ה וואזנר), הגר"מ שטרנבוך (הברכות כהלכתן סק"ז) שמי שאין לו בזה מנהג יברך אם שתה משקה חם בתוך כדי אכילת פרס, אך לכתח' ישייר רביעית כדי לשתות בבת אחת.

חיים כהלכה

בענין שיעור ברכה אחרונה על שתייה מים, תה וקפה חמים וצוננים, משקה חריף, וכן על מזון קרוש כגון לבן, גבינה, פודינג, יוגורט, מעדן וכדו'. (ברכה אחרונה על ארטיק, גלידה וכיוצ"ב כתבנו בנפרד).

שיעור שתיה לברכה אחרונה

שיעור השתיה לכל סוגי המשקאות לענין ברכה אחרונה הוא רביעית. שו"ע (רי"א), ש"ז 81 גרס. הגר"א מלכה (הליכות ברכות עמ' רל), חזו"ע ועוד. וי"א שהוא 86 גרס. שערי הברכה (פ"ד הערה ד), ברכה אחרונה (עמ' קיג בשם הגרש"א והגר"ש"א וזאת הברכה (בריור הלכה יא). וטוב להזהר שלא לשתות אלא פחות מכזית או רביעית שו"ע (שם).

שיעור זמן שתיית רביעית כדי לברך ברכה אחרונה

בענין זה נחלקו בו הראשונים. דעת הרמב"ם שיש לשתות בתוך כדי זמן שרגילים לשתות רביעית בלא הפסקה, ואם שהה יותר מזמן זה אינו מברך. וכן נוהגים כל בני ספרד ואף חלק מבני אשכנז.

והיינו ששותה ללא הפסק כשלוש עד ארבע שניות הגר"א מלכה (שם). וי"א שצריך לשתות רביעית בפעם אחת ללא הפסקה כלל אור"צ (עמ' קכג). וי"א ששיעור שתית רביעית הוא בשתי לגימות בהפסקה מועטת ביניהם שער הציון (יא). ועי"ש שציון לעיל (קע, ח) שמבואר שביין מתוק הדרך לשתותו בבת אחת, ולפי"ז בשאר משקאות שהדרך לשתותם בבת אחת שיעור הזמן של כדי שתית רביעית יהיה ללא הפסקה כלל. הגה"צ ובר (הוב"ד בהערות שבספר זאת הברכה). אמנם אפשר שכונות שער הציון (הנ"ל) שתקנו בכל סוגי השתייה ע"פ דרך ארץ של שתיית יין שהוא בשתי לגימות זאת הברכה (שם). ומכריע בספר וזאת הברכה (שם) שמכורח המציאות השיעור בימינו הוא כשלוש לגימות שזהו דרך שתיית רביעית בנחת. ובהלכה ברורה (קצ, ז), כתב שאם שותה בשתיים או שלוש לגימות כל ששתה ברציפות בלא שהיה של יותר ממה שבנ"א רגילים לשתות בנחת מברך ברכה אחרונה.

ואילו דעת הראב"ד זמן שתיית רביעית הוא כמו באכילת כזית שהוא תוך כדי אכילת פרס, וכן נוהגים חלק מבני אשכנז. הגר"א (הוב"ד במ"ב ר"א), סדר ברכת הנהנין (ח,ו), החזו"א (הוב"ד באורחות רבנו ח"א עמ' קצ), הגריש"א (ברכה אחרונה עמ' קטז).

שתיית משקה חם כגון תה או קפה וכן משקה חריף כגון עראק, קוניאק וכדו'. (לדעה שחיוב ברכה הוא זמן של שתיית רביעית)

לענין שתיית תה או קפה שהדרך לשתותם כשהם חמים נחלקו הפוסקים ומספק אין לברך, וכן מנהג העולם. מ"ב (רי"א), ברכ"י (ד,ה), כה"ח (רד,מ), בא"ח (מסעי ט), אור"צ (יד,כז), הגר"ע (יב"א ה"ח. ה"ע עמ' תכו), שו"עמ"ק (עמ' רצז). ואנשי מעשה נוהגים שלבסוף שתיית מניחים כדי שיעור רביעית שיצטנן מעט כדי שיוכלו לשתות רביעית בלא הפסק ולברך ברכה אחרונה וטוב לעשות כן מ"ב (שם), הגרש"א (הל"ש פסח פט"ז הערה 28). וי"א שמברך על משקה חם או חריף אף אם שותה יותר מכדי שתיית רביעית הגריש"א (אשרי האיש עמ' תא), ברכה אחרונה (עמ' קיח בשם הדעת תורה רד, ז שכתב כן בשם השואל ומשיב והמנ"ח),

שתיית משקה שהדרך לשתותו כשהוא חם ושותהו בבת אחת כשהוא קר

אף שהדרך לשתות את המשקה כשהוא חם מ"מ אם שותהו בבת אחת לאחר שהצטנן מברך ברכה אחרונה. מ"ב (שם), שו"עמ"ק (עמ' רצז), וזאת הברכה (עמ' 40), הגר"מ אליהו (וזאת הברכה עמ' 41), הגר"ב זילבר (וזאת הברכה (עמ' 374), הגרש"ה וואזנר (ח"י מב סק"ג), משנה הלכות (ח,ד).

וי"א שאין לברך ברכה אחרונה על תה או קפה אפילו אם שתאם בבת אחת כיון שאין רגילות במקומותינו לשתות מהם רביעית בבת אחת, ואף אם הוא רגיל בטלה דעתו אצל כל אדם אור"צ (עמ' קלא), ברכ"י (רד,ו) לענין קפה שחור.

ויש שכתב לחלק, שאם המתין עד שהצטננו לכתח' לא ישתה בבת אחת, ואם שתה יברך, אך אם עדיין הם פושרים יכול לכתח' לשתות בבת אחת ולברך כיון שדרך בנ"א לשתותם כשהם פושרים הגר"מ לוי (ברכת ה' ח"ב א, טו).

ויש שמחלקים בין תה שדרך בנ"א להניחו עד שיתקרר ולשתותו בבת אחת, לבין קפה. כה"ח (רי, מ), הגר"ע (שם) וכתב שם שאף על קפה שצטנן המברך יש לו על מי לסמוך.

ברכה אחרונה על מאכל קרוש שאין צריך ללועסו כגון שמנת, יוגורט, מעדן, פודינג וכדו'

האוכל מאכל שאינו צריך ללועסו אין לברך אחריו ברכה אחרונה מפני שדינו כמשקה יב"א (ה"ח. ח, כה ב) חזו"ע (עמ' קמו). אמנם בהלכה ברורה (עמ' תקיג) כתב שהורה לו אביו הגר"ע שכל מאכל אע"פ שלא צריך ללועסו אם צריך לעשות פעולה על מנת לבלועו מברך ברכה אחרונה, ומה שכתב בחזו"ע (שם), אינו אלא על דרך לכאור, ולפי"ז האוכל פודינג, אשל, גבינה וכיוצ"ב בתוך כדי אכילת פרס מברך ברכה אחרונה מפני שדינם כמאכל גמור, שו"עמ"ק (עמ' רצו הערה ז), באר משה (א, יא), מנח"י (ב, ק), בא"ח (מסעי סעיף ח), הגריש"א (שיעורי ברכות עמ' תנג).

וי"א שמאכל קרוש דינו כאוכל גמור סדר ברכת הנהנין (ח,ו), הגר"י קנייבסקי (וזאת הברכה עמ' 43), הגר"ש"ה וואזנר (קמב"ל ח"ד עמ' קנב), הגרש"א (הל"ש תשרי פה הערה 15), הגר"מ פיינשטיין (אגר"מ א, עה), הגר"י פישר (זימון כהלכתו ג,ה), הגר"מ לוי (שם סעיף טז).

וי"א שאין לברך ברכה אחרונה אחר אכילת מאכל קרוש שאין בו לעיסה אא"כ אכל כזית בכדי שתיית רביעית אור"צ (עמ' קכד).

שתיה ע"י קש

אם שותה ע"י קש ואינו שוהה כלל בשתייתו נחשב כשותה בבת אחת ומברך ברכה אחרונה אור"צ (עמ' קכג). וי"א שאינו מברך אף אם אינו מפסיק כלל כיון ששוהה הרבה בשתייתו וזאת הברכה (עמ' 40), סדר ברכת הנהנין (ח,ו), הגר"א מלכה (הליכות ברכות עמ' רלב) וכתב שם שהוא הדין כשותה מקולר או משקית שוקו שאין לברך מהטעם הנ"ל.

מצות ביקור חולים

"וירא אליו ה' באלוני ממרא" (בראשית יח, א) - מה הקב"ה ביקר חולים אף אתה בקר חולים. (סוטה יד, א).

שאלה: מצות ביקור חולים האם היא מדאו' או מדרבנן?

תשובה: "א שמצות ביקור חולים היא מדאו' ממש"כ "והודעת להם את הדרך אשר ילכו בה" (שמות יח, כ), ודורשת הגמ' (ב"מ ל, ב) 'ילכו' זה ביקור חולים, וכן מהפסוק (דברים יג, ה) "אחרי ה' אלוקיכם תלכו" סוטה (יד, ב), בה"ג (עשה לו), חרדים (יב, מז), רבנו יונה (ברכות יא), רמב"ן (סהמ"צ שורש א), יראים (ריכ, רכ), ריטב"א (נדרים לט, א), סמ"ק (עשין מז). לעומת זאת "א שהיא מצוה מדברי סופרים רמב"ם (סהמ"צ שורש שני), הלכות אבל (יד, א), רא"ש (נדרים לט, ב), המאירי (נדרים מא, ב), ומ"מ נכללת במצות עשה מהתורה של "ואהבת לרעך כמוך" רמב"ם (הל' אבל שם), וכן במצות "והלכת בדרכיו" סהמ"צ (ח). ולכתח' כשהולך לבקר את החולה יכון לקיים מצוות אלו. שו"ע (סד, ד).

שאלה: מה נכלל במצות ביקור חולים?

תשובה: ביקור חולים כולל ג' עניינים: א. לבקר ולדאוג לצרכי החולה. ב. לעודדו ולשמחו ג. להתפלל עליו. ביקור חולים (עמ' יד), רופא חולים (עמ' יב), של"ה (פסחים קמד, א).

שאלה: באיזה אופן יש לדאוג לצרכי החולה?

תשובה: המצוה היא לסייע לחולה בכל הדברים הצריכים לו כגון לנקות ולסדר מקום מושבו, לדאוג שיהיה לו כרים וכסתות טובים ונקיים, לדאוג שיהיה לו מאכלים הטובים לבריאותו וכן להמציא לו כל רפואותיו. ביקור חולים (שם), רופא חולים (שם), משל האבות (עמ' 73), לרעך כמוך (עמ' 223).

שאלה: באילו עוד דברים אפשר להיטיב עם החולה הנכללים במצות ביקור חולים?

תשובה: יותר מאשר ראוי להבין את החולי ראוי להבין את החולה, כי חלק גדול בכל חולי ולפעמים כל החולי בא מהלך רוחו של החולה, וכשתצליח לתקן את זה במה שאתה מרבה עמו אהבה ואחוה תעבור המחלה. מכתב מאליהו בשם הרופאים (ח"ד עמ' 245). ולכן מצוה לספר לחולה סיפורים משמחים ומעודדים, וכן לגרום לו שישחח דעתו מחוליו ואף להביאו לידי צחוק, וכל זה כדי לשפר את מצבו ולרומם את רוחו. ומי שיש באפשרותו אף לרקוד ולשורר לפניו בשירים ותשבחות המשמחים את הלבבות מצוה גדולה היא. הנהגת הבריאות להרמב"ם (משל האבות עמ' 133), רופא חולים (עמ' 73), זרע חיים (עמ' כט), ואין למו מכשול (עמ' 219).

שאלה: האם מקיים מצות ביקור חולים כשהחולה ישן, מחוסר הכרה או צמח?

תשובה: המבקר את החולה ומצאו ישן ידאג לצרכיו במה שיוכל, ויתפלל עליו, ומקיים בזה מצות ביקור חולים. וכן לחולה מחוסר הכרה וחולה צמח. הגר"ק (דך שיחה עמ' סה בשם הרא"ש על התורה).

שאלה: האם מצוה לבקר חולה השהה בבית רפואה?

תשובה: אף בבית רפואה (בית חולים) מצוה לבקר שיראה צערו ויתפלל לרפואתו. וכן יקפיד לבקר בשעה הנוחה לחולה, וכן בשעות המיועדות לביקור. ויש כמה עניינים שהצוות הרפואי אינו מספיק כגון סיעוד וסיפוק צרכים בסיסיים, עידוד וחברה, ייעוץ כשיש צורך בפניה למומחים,

שמירת החולה ומעקב בטיפול בו (שכידוע הצוות הרפואי מתייחס אחרת לחולה שנוכחים לידו תמיד בני משפחה וידידים עד כמה שאפשר), אספקת אוכל כשר וכו'. אמנם הנוהגים לבקר את החולה ולהרבות בעצות כגון להביא רופא פלוני ולתת סם פלוני במקום שאינה דרושה עצתם ומפריעים למטפלים בו לא קיימו בזה שם מצוה. גשר החיים (א, ג). וכן הבאים לשוחח סתם ולא דואגים לצרכיו ולא מתפללים עליו אין זה מצות ביקור חולים.

שאלה: האם יש שיעור למצות ביקור חולים?

תשובה: אין שיעור למצות ביקור חולים, ואפילו מאה פעמים ביום מצוה לבקר ולדאוג לכל צרכיו, ובלבד שלא טריח את החולה או את משפחתו. שו"ע (יר"ד שלה, ב).

שאלה: האם מקיים מצות ביקור חולים בטלפון?

תשובה: כשאין באפשרותו לקיים המצוה בגופו יכול לקיימה בטלפון, שמשוחח עמו ומתעניין בבריאותו ומה חסר לו. אגר"מ (יר"ד א, רכג), מנח"י (ב, פד) הוב"ד בספר ביקור חולים (עמ' כב), הגר"ע (יח"ד ג, פג), הגרש"א (שולחן שלמה רפואה), ציץ אליעזר (ה, ח). וכן יכול לשלוח שליח שיבקר את החולה או שיהיה מצוי ליד החולה, וראוי אף להוציא על זה מעות (מעט לועז וירא).

שאלה: כיצד יושב לפני החולה?

תשובה: אמרו חז"ל שהשכינה נמצאת למעלה מראשו של החולה, ולכן ישב לפניו כמו שיושב בביה"כ בהכנעה וביראת כבוד, ולא ישב רגל על רגל, ויתלבש בבגדים מכובדים כדרך שרגיל להתלבש כשהולך לביה"כ או כשנכנס לאדם מכובד, ויכול לשבת על כסא ליד החולה והעיקר שלא ישב גבוה ממנו. שו"ע (שלה, ג), רמ"א (שם), צ"ח (ח"ה י, ג). וכן לא ישב ליד ראשו של החולה כשיש באפשרותו, וכן ראוי שלא לשבת ליד רגליו. ובכל אופן אם החולה צריך שישב למעלה ממנו ולמראשותיו או לצד רגליו, ודאי שמצווה לעשות כן. גשר החיים (א, ה), רופא חולים (עמ' מ).

שאלה: ביקור חולה ולא התפלל עליו האם יצא "ח מצות ביקור חולים?"

תשובה: המבקר את החולה צריך להתפלל לרפואתו, ואם לא התפלל לא קיים את המצוה כראוי הח"ח (אהבת חסד ג, ג). ויש מעלה כשמתפלל ליד מיטת החולה שאז אין צריך להזכיר את שמו ובכך אין חשש שיעורר קטרוג על החולה בכך שמזכירים את שמו חת"ס (נדרים מ). וגם מפני שהשכינה מצויה למעלה מראשו. ואין התפילה נכללת במצות ביקור חולים אלא כשמתפלל בשעת הביקור. אגר"מ (שם), הגרש"א (הל"ש הערה 63). אמנם יכול להתפלל אף בחדר הסמוך ואין צריך לפניו ממש הגרש"א (שם), וכ"כ בגשר החיים ובפרט כשרוצה להאריך בתפילה. וכשיוצא יאחל לו רפואה שלמה ויאמר לו 'המקום ירחם עליך בתוך חולי עמו ישראל', ובשבת יאמר: 'שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא' שו"ע (אר"ח רפז).

שאלה: מיהו חולה בהלכה?

תשובה: מצות ביקור חולים היא לחולה שחלה כל גופו ונפל למשכב, ולא יכול לדאוג לצרכיו ואפילו שלא בא לכלל סכנה. אבל חולה באבר אחד שלא נפל למשכב אין בו מצות ביקור חולים זרע חיים (סי' כ).